

Michel Houellebecq'in *Kuşatılmış Yaşamlar* Adlı Romanında Uyumsuzluk İklimi

Ümran TÜRKYILMAZ*

Sabahattin Buğra AKDOĞAN**

Makale Geliş / Received:14.03.2018
Makale Kabul / Accepted:12.06.2018

Öz

Çağdaş Fransız yazınının etkin yazarlarından Michel Houellebecq, yapıtlarını sakıncasız sivrî bir biçimle okurlarına sunar. Yazar, Kuşatılmış Yaşamlar adlı romanında, düşünsel ereği doğrultusunda budadığı yaşantılarıyla, içinde bulunduğu kuşağın burukluğunu ve anlamsızlığını açıklamaya çalışır. Tekdüzeleşen çağdaşlaşmanın, insani değerlerin yoksunluğuna ve insan ilişkilerinin olanaksızlığına yol açtığını gözler önüne serer. Yeni düzen bağlamında, maddiyata ve cinselliğe düşkün duruma gelen, sevgisiz kalmış kimselelerin çalkantılı bencil devinimlerini irdeler. Ayrıca, insanlar arasındaki eşitsizliğin tanrısal adilliğinin, toplumsal ve cinsel erkinciliğin de yergisini yapar. Houellebecq'in gözünde, töreye göre ya da oyalanmalarla yaşamı sürdürmek dünyevi başarısızlıklar ve boşunalıktan başka bir şey getirmez. Deneyimlerinin niceliğiyle yaşlanan yazarın kendisi olan başkişi, özgürlük sınırlarının darlığının ve kalımsız yaşamın anlaşılmazlığının bilincine varır, ölüm sorunsalı karşısında da kuşkusuz yenik düşeceğini bilir. Birikimiyle ışılan bilinci, inandığı her şeyi yadsımaya iter ve yaşadığı düş kırıklıklarıyla onu umutsuzluğa düşürür. Yaşamın anlamsızlığının bu bilinçliliği, ona uyumsuzluk oyununu oynatır. Uyumluluk ile uyumsuzluk arasında bocalayan başkişi, çelişkilerle dolu bu oyunda, sürekli genişleyen bir savaşım içerisinde varlığının geçiciliğini yaşar. Bununla birlikte yaşamın yaşanmaya değer olup olmadığı sorunsalına da bir yanıt aramaya çalışır.

Çalışmamızda, döngüsel yaşamın anlamsızlığı karşısında var olmaya çabalayan insanın içinde bulunduğu acıklı durumu, Albert Camus'nün Sisifos Söyleni'ndeki düşüncesinden hareketle felsefeye dayalı inceleme yöntemi ışığında çözümlenmeye çalışılacaktır.

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, uturkyilmaz@gazi.edu.tr.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, sbugrakdogan@gmail.com.

Künye: TÜRKYILMAZ, Ümran ve AKDOĞAN, Sabahattin Buğra. (2018). Michel Houellebecq'in *Kuşatılmış Yaşamlar* Adlı Romanında Uyumsuzluk İklimi. *Dört Öge*, 13, 107-124. <http://www.nobelyayin.com/dortoge>.

Anahtar Kelimeler: Michel Houellebecq, *Kuşatılmış Yaşamlar*, Albert Camus, *Sisifos Söyleni*, İnsanlık Durumu, Uyumsuzluk, Felsefe.

Absurdity Environment in Michel Houellebecq's Novel Called Extension du Domaine de la Lutte (trans. as "Whatever")

Abstract

Michel Houellebecq, one of the effective authors of modern French literature, presents his works in an unobjectionably keen style. The author tries to explain the acerbity and frivolity of his generation through his experiences in line with his intellectual goals. He shines a light upon the monotonous modernisation causing the deterioration of humanitarian values and hindrance on human relations. He probes into the selfish and turbulent actions of those who are unloved and became hooked on materialism and sexuality in the context of the new order. He also discusses the divine judgement of the inequality between people, communal and sexual liberalism. According to Houellebecq, living according to the moral laws or frivolling around brings nothing but earthly failures and vanity. The author, the main character, who aged by his numerous experiences, realises the meaninglessness of the narrowness of the limits of his freedom and his mortal life, and acknowledges that he will indeed fall defeated in the face of death. His consciousness, radiating with knowledge and experience, pushes him to deny everything and his disappointments cast him into despair. This acknowledgement of frivolity of life makes him play the absurdity game. The main character who struggles between harmony and absurdity lives his temporary existence out in an ever expanding war inside this complex game. Meanwhile he searches for an answer concerning whether the life is worth living or not.

In our work, the pitiful condition of a person struggling to exist despite the frivolity of the cycle of life, shall be analysed within the scope of philosophical evaluation method from the viewpoint presented in The Myth of Sisyphus by Albert Camus.

Keywords: Michel Houellebecq, *Extension du Domaine de la Lutte*, Albert Camus, *The Myth of Sisyphus*, Condition of Humanity, Absurdity, Philosophy.

Giriş

Michel Houellebecq¹'in, yaşantılarını birbirine kenetleyerek bir öyküler zinciri biçimine getirdiği özyaşamöyküsel romanı *Kuşatılmış Yaşamlar*'ın izleği,

1 26 Şubat 1958 tarihinde dünyaya gelen Michel Houellebecq, babasının ailesini bırakmasının ardından, annesi tarafından büyütülür. Daha sonra anneannesinin yanında kalır. Altı yaşında ise babaannesinin yanında kalmaya başlar. Babaannesinin kızlık soyadı olan Houellebecq'i yazın yaşamında kullanır. Henri Moissan de Meaux lisesinde öğrenci olduğu dönemlerde, düşünme ve çözümleme yeteneğini gören arkadaşları onu "Einstein" takma adıyla çağırırlar. 1980 yılında tarım mühendisi diplomasını aldıktan sonra, evlenir ve 1981 yılında oğlu Etienne'in doğumundan ve boşanmasının ardından bunalıma girer, ruhsal tedavi görür. Belirli bir süre bilgisayar uzmanı olarak çalışır. Yazınsal kariyerine yirmi yaşında başlar (Er, 2015: 18).

birbirine karşıt iki kutup olan yaşam ve ölüm arasında gelişen insanlık durumunun tutarsızlığı üzerine kuruludur. Yeni yetme doğan insan dünyaya karşı ilgi beslemeye başlar, ona anlamlar yükler ve yaşamı boyunca araladığı umut perdelerinden etrafına bakar. Yıllar geçtikçe alıştığı yaşam döngüsü tatsızlaşarak acılığa doğru sürüklenir ve ölüme yaklaştığını hisseden insan, o ana dek inandığı başka kıyıların umut perdelerini de yırtarak ortadan kaldırır ve bu noktada yaşamın kısırlığını sezinler:

“Uzun zaman başka bir kıyı olduğuna inanmıştınız; artık böyle bir şey yok”
(Houellebecq, 2013: 20).

Romanın başkışisi söz konusu umut perdelerinden arda kalan acıklı manzarlara karşısında varoluşundaki çelişkiyi kabul eder ve boğuştuğu yaşamında uyumsuzluğa doğru bir adım atar. Albert Camus'nün deyişiyle umuttan yoksun kalan insan, yaşamıyla kendisi arasında bir kopukluk yaşayarak uyumsuzluğu sezinler ve yabancılaşmayı derinden yaşar:

“Birdenbire düşlerden, ışıklardan yoksun kalmış bir dünyada insan kendini yabancı bulur (...) İnsanla yaşamı, oyuncuyla dekoru arasındaki bu kopma, uyumsuzluk duygusunun ta kendisidir” (Camus, 2014: 24).

Otuz yaşına basmış, bir bilgi işlem şirketinde program çözümlemecisi olarak çalışan, maddi durumu yerinde ancak gönül işlerinde başarısı sönük², yaşamını toplumdan kopuk ve daha çok da yalnız olarak sürdüren romanın başkışisi, kendi payına düşen törel yükümlülüklerini yerine getirdiği tekdüzelikteki yaşamını devam ettirir. Zorunlu olmadığı sürece çevresi ile iletişim kurmaktan kaçınır:

“Biraz da orada bulunuşumu açık etme korkusuyla gerçekten de ışığı yakmak gelmedi içimden (...) Soruyu duymamış gibi yaparak bearnes soslu pırzolamı çiğniyorum (...) Başımı kararlı bir tavırla öte yana çeviriyorum (...) Onu görmemek için manzaraya dönmek zorundayım (...) Saat on bire doğru insanlar, çocuk ve köpekleriyle ortalıkta boy göstermeye başlıyorlar. Ben ters yöne sapıyorum” (...) Maalesef saat on bir buçuğa doğru biri beni kıl payı teşhis ediyor” (Houellebecq, 2013: 33, 62, 83, 105, 125).

Uğraşlarından arda kalan ve yalnızlığın da bastırıldığı zamanlarda ruhsal çöküntü içinde oluşu, yapıtın satırlarına şöyle yansır:

“Hafta sonları genelde kimseyle görüşmem. Evde kalır, biraz ortalığı derler toplarım; uslu uslu bunalıma girmekteyim” (Houellebecq, 2013: 35).

2 “Birçok kadınla birlikte oldum ama hepsi kısa sürdü. Ne güzellikten ne de kişisel çekicilikten nasibimi almadığımdan, ikide birde ruhsal çöküntü içine girdiğimden, kadınların öncelikli olarak aradıklarına hiç mi hiç uymuyorum (...) İki yıl önce Véronique'ten ayrıldığımdan beri, aslında hiçbir kadınla tanışmadım; bu yönde yaptığım cılız ve kararsız girişimler, önceden kestirilebilir bir hezimetten öte bir sonuç getirmedi” (Houellebecq, 2013: 21).

Benöyküsel anlatıcı konumundaki başkişi, derin düşünceleri ile tekdüze yaşamını irdelerken, aslında içinde barındırdığı bilgelikle sürekli olarak iç savaşım durumunda olduğunu ortaya koyar. Başkişi için “düşünmeye başlamak, için için yenmeye başlamaktır” (Camus, 2014: 22). Görüldüğü üzere yaşanan uyumsuzluk iklimi, düşünsel sorgulama süreci ile başlar. Başkişinin iç savaşımında ortaya çıkan bu uyumsuzluğunu kavrayabilmek için edimlerini, çevresi ile olan etkileşimini, ifade ettiği duygu ve düşüncelerini irdelemek gerekir. Gönünden geçenler ve iç eğilimleri pek bilinemese de söz edildiği üzere kılışal olarak tanınması olasıdır (Camus, 2014: 29-30).

Camus’ye Göre Uyumsuzluk

Fransızca’da *absurde*³ sözcüğü, dilimize *saçmalık* ya da *uyumsuzluk* olarak kazandırılmıştır ancak Camus bu sözcüğü, sözlükte var olan anlamlarından ziyade daha kapsamlı bir biçimde ele alır ve denemesinde uyumsuzluk izleğinin felsefesini etkin bir biçimde yorumlar. *Uyumsuzluk* sözcüğünün *saçmalık* yerine kullanılması, felsefi düşüncüyü daha iyi yansıtmaya bağlamında önemlidir. Bu kavram için tek bir tanımdan ya da gerçekten söz edilemez çünkü uyumsuzlukta birden fazla tanım ve gerçek karşımıza çıkar. “Niçin uyumsuzluk sözcüğü yeğlenmeli?” sorusundan hareket etmek yerinde olacaktır. Bu noktada içinde bulunulan evrene, görüngülerine ve olgularına karşı bir uyumsuzluk ve uzlaşmazlığın varlığı dikkat çeker. Demek oluyor ki, uyumsuz insan öteki’dir; sürüden ayrılmış, özerkliğini bildirmiş ve olağanüstü olandır. Bu yüzden asla bir saçmalık söz konusu değildir, aksine insanın uyum sağladığı yaşama, istemli olarak uyum sağlamamasından/sağlayamamasından kaynaklanan bir başkaldırı söz konusudur. Bu bağlamda önemli olan; yaşamı saçma bulma ya da onun saçmalığını kavrayamama değil, yaşamın insanı aştığını ve kalımsız olduğunu bilinç yoluyla kavrayabilmektir. Öyleyse “uyumsuzluk nereden kaynaklanır ve doğar?” sorusunun yanıtına odaklanılmalıdır. Uyumsuzluk; karşıt kutuplardan, tutarsızlıklardan, varlığın geçiciliğinden, güçsüzlüklerden, başarısızlıklardan, yararsızlıklardan, kısacası insanlığın acınası durumundan kaynaklanmaktadır. Camus’nün bakış açısından değerlendirdiğimizde, uyumsuz insanın içinde var olduğu evreni yeterince anlayamadığı ve kavrayamadığı bir durum serimlenir. Yalnızca sınırlı bir algıya sahip olan insan, kavrayışının ötesinde kalan her şeyin koskoca bir boşluktan ibaret olduğunu görür, bir başka deyişle bilinmezliğin hiçliğindedir. Camus, evrende birçok şeyi adlandırıp kavrayabileceğini, ancak

3 a) Larousse’ta, “Varoluşçular için, anlamdan yoksun ve var olma sebebinin anlaşılabilirliği içindeki yargılanan insanlık durumu” olarak tanımlanmıştır. <http://larousse.fr/dictionnaires/francais/absurde/308?q=absurde#298> 12 Aralık 2017’de alınmıştır.

b) *Sisifos Söyleni*’nin çevirmeni Tahsin Yücel, sözlük anlamı “usa, mantığa uymayan, abes, saçma, boş, anlamsız” olan *absurde* sözcüğünün, bu anlamını aşarak insan ya da düşünce sözcüklerinin sıfatı olduğunda “insan açısından evrenin mantığa aykırılığını, tutarsızlığını anlamış, her şeyi olduğu gibi gören, bilinçli insan ya da düşünce” olduğuna dile getirmiştir (Camus, 2014: 9).

buna karşın kalanı tanımlamaya ya da anlamaya hiçbir zaman gücünün tam anlamıyla yetmeyeceğini şöyle dile getirir:

“Öyle ya, kim ve ne hakkında “Bunu biliyorum!” diyebilirim ki? İçimdeki bu yüreği duyabiliyorum, var olduğu yargısına varıyorum. Bu dünyaya dokunabiliyorum, onun da var olduğu yargısına varıyorum. Tüm bilgin burada duruyor, gerisi kurmaca. Çünkü varlığından kuşku duymadığım bu “ben”i kavramaya çalıştım mı, onu tanımlamaya, özetlemeye çalıştım mı parmaklarım arasından akıp giden bir su oluveriyor. Bürünebildiği tüm yüzleri bir bir çizebilirim, ona verilmiş olan her şeyi, bu eğitimi, bu kökeni, bu ateşliliği ya da bu susmaları, bu büyüklüğü ya da düşüklüğü de bir bir çizebilirim. Ama yüzlerin toplamı yapılmaz. Benim olan bu yürek bile hep tanımlanamaz kalacak benim için. Varoluşum konusunda vardığım bu kesinlikle, bu güven vermeye çalıştığım öz arasındaki çukur hiçbir zaman dolmayacak. Kendi kendime yabancı kalacağım hep” (Camus, 2014: 36-37).

Tüm bu gerçeklerin, insanın usu ve bilinci aracılığıyla benimsemesinden ve bu benimseyişin, yaşam boyunca açık yüreklilikle sürdürülmesinden uyumsuzluk doğar. Dolayısıyla uyumsuzluğun doğuşu; açıkça anlamlandırılmayan evren ile ulaşılmaz özlemin burukluğunu deneyimleyen us ışığında, bilinci açılmış uyanık insanın karşılıklı olarak çatışması sonucunda gerçekleşir; bu da insanın zavallı durumunu ortaya koyması bağlamında son derece açılmayıcıdır. Uyumsuzluk ne evrende ne de insandadır; her ikisinin de karşılıklı çatışmasından doğan bir kopuştur. Sınırları çizilen insan, açık bilinciyle anı tüketir. Umut beslemez, özlem duymaz, geleceği beklemez ve yalnızca bildikleriyle yetinir. Aldatıcı yanılsamalardan baştan sona kurtulmayı ve bilincinde uyumsuzluğunu tek başına taşımayı göze alır. Uyumsuz insanın başkaldırısı, dünya ve ötesi ile uzlaşmazlığından ve boyun eğmemesinden kaynaklanır. Böylece uyumsuz yaşamı benimsemiş insan için sonrasından pek söz edilemez, çünkü Camus’ye göre uyumsuz insan, şimdiki zaman ile ilgilenir. Usu ve bilinciyle sınırlarını çizer, her şeyin sonunda ölüm ve ardından gelen yok oluşun kendisini beklediğini bilir. Bu noktadaki özgürlüğü, dünyadaki uyumsuz başkaldırısı ile sınırlı kalmaktadır:

“Öyleyse uyumsuz benim tüm ölümsüz özgürlük şanslarımı sifıra indirirken, bana eylem özgürlüğümü verir, onun etkinliğini arttırır (...) Uyumsuz şu noktada aydınlatır beni: yarın yoktur. Bundan böyle derin özgürlüğümün ussal dayanağı budur işte” (Camus, 2014: 70, 72).

Uyumsuz insanın ereği, ışıyan bilinci ile başkaldırarak içinde bulunduğu uzamda sonuna kadar varlığını sürdürmektir. Camus’nün düşüncesi doğrultusunda, uyumsuz insan başkaldırarak, anlamı olmayan dünyaya böylelikle anlam kazandırmış olur. Anlaşılabacağı üzere uyumsuz insan bir Sisifos’tur. Söz konusu varoluşu, Camus’nün düzensiz tutkuya kapılmadan açıklığın ışığında yaşamı

sürdürmek olarak tanımladığı “uyumsuz uslamlama” ile gerçekleşmelidir (Camus, 2014: 27). Uyumsuzluğu sürdürmek, öncelikle yaşamı sürdürmeyi göze almaktan geçer, çünkü intihar yanlıgısına kapılmak, başkaldırıdan bir vazgeçıştır. Bu noktada uyumsuzluk ile yaşamaya çalışmak, uzlaşmadan ölme başkaldırısı olarak da değerlendirilebilir.

Toyultaki Yaşama Coşkunluğu

Dünyaya gözlerini açan insan, ak pak bir sayfa gibidir. Çevresinde gördükleri ve yaşadıkları ile kendi sayfasını doldurmayı arzular. Başlangıçta, bilinç ve istençten pek bir iz yoktur. İçgüdüsel olarak yazmaya bitmek tükenmek bilmeyen bir özlem duyar. Büyük bir coşkunlukla her şeyin ilklerini yaşar: “İlk gençliğin hayatın sadece önemli bir dönemi olmakla kalmayıp, sözcüğün gerçek anlamıyla hayattan dolu dolu söz edilebilecek tek dönem olduğu cevabını vereceğim” (Houellebecq, 2013: 92) diyen başkişi için artık yaşam tüketilmeye başlanmıştır. Bir yıpranmadan ya da eskimeden şimdilik söz edilemediği için, esenlik içindeki erinçli insan, yaşamı düşünmek yerine yalnızca onu yaşar ve hiç kuşku yok ki, yapıtın başkişisi de tüm bu süreçlerden geçer:

“Daha da şaşırtıcı olanı, bir çocukluğunuz oldu sizin. Şimdi de salonun halısı üzerinde küçük askerleriyle oynayan yedi yaşındaki şu çocuğa bir bakın. Onu dikkatle incelemenizi istiyorum. Boşanmadan beri, babasız kaldı. Bir kozmetik firmasında önemli bir görevi olan annesini çok az görüyor. Gene de küçük askerleriyle oynuyor ve dünyayı ve savaşı temsil eden şu oyunculara duyduğu ilgi çok canlıya benziyor. Daha şimdiden bir parça sevgisiz kalmış, bu kesin; ama dünyayla nasıl da ilgileniyormuş gibi bir hali var!” (Houellebecq, 2013: 19).

Alıntidan anlaşılacağı üzere dünyaya olan bu bağıllığı sonucunda beklentilere giren, görüngülere anlamlar yükleyen, onlara inanarak erekler edinen insan, dünyaya karşı ilgi besler. Beğenilen şeyleri hep yineler ve güzel günler geçirir. Artık yaşama uyum sağlamış ve alışkanlıklar edinmiş olur. Oyalanacak bir sürü uğraşı vardır. Uyulacak törel yükümlülüklerle yazgılı olarak da yaşaması söz konusudur. Aslında tüm bu uğraş ve yükümlülükler, geçici çözümler üreten umut perdelerini karşımıza çıkarır. *Kuşatılmış Yaşamlar*’ın başkişisinin öyküsü de yetişkinliğe erdiği ve yaşama coşkunluğundan uzaklaştığı tam da bu sırada başlar.

Yetişkinlikteki Uyanış

Başkişinin sayfası doldukça bilinç, istenç ve uslamlama yetileri gelişmeye başlar. Artık düşüneceği ve söyleneceği çok şey vardır. Öncesinde sorgulamadığı yaşamını, etkin bir biçimde sorgulamaya başlamış ve sayfasını doldurdukça sözcüklerin niceliğiyle deneyim kazanmıştır:

“Ben hayatı tanırım, deneyimliyim (...) Ne kadar kader varsa, o kadar da yaşanabilecek deneyim vardır” (Houellebecq, 2013: 15, 26).

Tüketmeye yönelik bir yaşamdan söz ediliyorsa –ki yaşam bir tüketmedir-bilinçlenmeye yol açan ve Camus’ye göre nitelikten daha etkin olarak algılanan nicelik kavramı önem taşımaktadır. Deneyimlerin niceliği arttıkça, insanın bilinçlenmesi de o oranda artmaktadır. Söz konusu bu nicelik “insan deneyiminin geniş bir bölümünü kapsayabilir. Bir insanın ahlakı, değer sıralaması ancak biriktirdiği deneyimlerin niceliği ve çeşitliğiyle bir anlam taşıyabilir. Çağdaş yaşamın koşulları da insanların çoğunluğuna aynı deneyimlerin niceliğini ve bunun sonucu olarak aynı derin deneyimi” (Camus, 2014: 74) kabul ettirir. Romandaki bu deneyimlilik, başkışiyi yaşama coşkunluğundan uzaklaştırır. Yaşantılarının niceliği, alıştığı dizgeyi altüst etmeye yeter ve ardından coşkunluğun yerini belirgin bir yorgunluk alır:

“Yıllar geçtikçe müziğin sizi gitgide daha az heyecanlandırdığını teslim etmeniz gerek” (Houellebecq, 2013: 18).

Arkasına sığındığı umut perdelerinin bu niceliklerden yok olduğu, çevresini kuşatan dekorların da aynı niceliklerden dolayı yıkıldığı görülür. Takılan maskeler geçicidir ve şüphesiz ki er geç düşeceklerdir. Gün boyu uğraşlarla ilgilenmek, alışkanlıklar edinmek, tekdüze dünyaya ayak uydurmak ve bıkkınlığa yazgılı olarak yaşamak, başkışiyeye yetersiz gelir ve bu noktadan itibaren içinde bulunduğu durumu sorgulamaya başlar. Zira “dekorların yıkıldığı olur. Yataktan kalkma, tramvay, dört saat çalışma, yemek, uyku ve aynı uyum içinde salı çarşamba perşembe cuma cumartesi, çoğu kez kolaylıkla izlenir bu yol. Yalnız bir gün “neden?” yükselir ve her şey bu şaşkınlık kokan bıkkınlık içinde başlar” (Camus, 2014: 31).

Gün gelir, yorgunluk bıkkınlığa, bıkkınlık da boğuntuya dönüşür. Ancak bilincin ışığı, başkışinin uyanmasını, devinmesini ve uyanışın ardından ise bilinçli olarak kalmasını sağlar:

“Bıkkınlık, makinemsi bir yaşamın edimlerinin sonundadır, ama aynı zamanda da bilincin devinimini başlatır. Onu uyandırır, gerisine yol açar. Gerisi, bilinçsiz olarak yeniden zincire dönüş ya da kesin uyanıştır. Uyanışın ardından da sonuç gelir zamanla; intihar ya da iyileşme” (Camus, 2014: 31).

Houellebecq’e göre sürekli yinelenen döngüsel, ancak kalımsız yaşamın tekdüzeliği karşısındaki insanın yalnızlığı ve güçsüzlüğü, onun acı çekmesine ve git gide felakete doğru sürüklenmesine neden olur:

“En geniş anlamıyla el uğraşları bir çıkış yolu sunabilir. Ama mutlak yalnızlığınızın, her yeri kuşatan boşluk duygusunun, varlığınızın acı ve kesin bir felakete doğru yaklaştığı sezgisinin sizi somut bir ıstırap haline sürüklemek için yarıştığı o onların gitgide daha sık bastırmasını gerçekte hiçbir şey engelleyemez” (Houellebecq, 2013: 18- 19).

Houellebecq'in kişileri için kurallara göre yaşamak belli bir yere kadar olanıdır. Başkisi de herkes gibi bu deneyimi yaşar. Böylelikle yaşama uyum sağladığı duygusuna kapılır. Gerçekten de yaşamı, kurallara dayandırarak sürdürmek, oyunu kurallarına göre oynamak olarak görülebilir. Ancak eninde sonunda deneyimlerinin nicelikleri eşliğinde yaşama biçiminin elverişsizliğini algılayan başkisinin, savaşıma zorunluluğu yapının satırlarında yansımaları bulur:

“Zor olan, kurallara göre yaşamının tam olarak yeterli olmaması (...) Siz de dünyayla ilgilenmiştiniz. Çok zaman oluyor; bunu hatırlamanızı istiyorum sizden. Kurallar alanı size artık yetmez olmuştu; kurallar alanında daha fazla yaşayamazdınız artık; siz de böylece savaş alanına girmek zorunda kaldınız” (Houellebecq, 2013: 18-19-20).

Karşıt Kutuplar

Uyumsuzluk iklimini ortaya koyan en önemli öğelerden birisi de karşıt kutupların yarattığı çelişkilerin bilincine varılmasıdır. Yaşamın doğasında var olan karşıtlığın, insan doğasında da olduğu gözlemlenir. Bu bağlamda başlangıçtan sona kadar saltık değişimler karşımıza çıkar. Houellebecq'in başkisi, gerek kendi yaşamının gerek diğer insan yaşamlarının geçirdiği aşamaların bilincindedir. Umutları ve gelecek özlemini yok eden ve sonunda insanı uyumsuzluğa sürükleyen de işte bu bilincidir. Bu bilinçlenmeden önce yaşamını çevresindeki insanlar ile beraber sürdüren başkisi, yıllar geçtikçe yalnızlığıyla baş başa kalır:

“Akşamın ilerleyen saatlerinde yalnızlığım acı verecek biçimde elle tutulur bir hal aldı (...) Yalnızım, çok, çok yalnızım (...) Yoktu işte, hiç kimse yoktu” (Houellebecq, 2013: 15, 36, 80).

Başkisi, geçmiş ile şimdiki zaman arasında karşılaştırma yaptığı anlarda, yaşamına ilişkin umutlarının artık geride kaldığını anlar:

“Bir hayatınız olmuştur. Bir hayat yaşadığınız anlar olmuştur. Kuşkusuz, artık bunu pek iyi hatırlamıyorsunuzdur; ama bunu kanıtlayan fotoğraflar vardır. Şu herhalde ilk gençliğinizde çekilmiş olmalı ya da biraz daha sonra. O zamanlar yaşama iştahınız ne kadar da büyükmüş! Hayat size yepyeni olasılıklardan yana zengin görünürdü. Varyete şarkıcısı olabilir; Venezuela'ya gidebiliriniz” (Houellebecq, 2013: 19).

Roman başkisi, insanın içindeki boşlukları dolduran ve iyi ahlak kuralları aşıl原因an dinlerin buyruklarının aksine bir yaşam sürdürdüğüne tanık olur. İnsanlıktan ve doğadan uzak, tekdüzeleşen ve makineleşen yapay dünya düzenini görür. Tanıdığı ölümün yaşama aykırılığını sezinler. Karşıt kutupları kabullenışı, adeta yaşamındaki yararsızlığını, başarısızlığını ve yitikliğini kabullenışıdir. Ne kendisinin ne de başka insanların elinden bir şey geleceğini

düşünür, yaşanan bu ağır yük karşısında acizliğini ve karar verme yetisinin olmadığını algılar:

“ama onun o ağır yükünü hafifletmek için yapabileceğim bir şey yoktu (...) Aslında hiçbir şeye karar verdiğim yok. Ne o ne de ben, ne konuda olursa olsun, karar verme durumunda değiliz (...) ama benim elimden ne gelir? (...) Açıkçası onun için bir şey yapamıyordum” (Houellebecq, 2013: 27, 31, 58, 137).

Yeni Dünya Düzeni

Başkışı içinde bulunduğu değişimden yoksun olan dünya düzenine gerek geçmiş deneyimlerinden gerekse de anlık gözlemlerinden dolayı karamsar bakar:

“Dünyanın düzeni acı verici, yetersiz; değişecek gibi gelmiyor bana” (Houellebecq, 2013: 20).

Yaşamını tüketerek harcayan insan, doyunluğa ulaşmadığı için her şeyin fazlasına sahip olmak ve hep daha fazlasını yaşamak ister. Bir yanda bilim ve teknoloji sayesinde yaşam standartlarını yükseltmeye çalışırken diğer yanda özünü ve değerini yitirmeye başlar.

“Yirminci yüzyılda yaşamla bağlarını kopararak boşluk içinde kendi içine kapanan insan, dayanaktan yoksun bir noktadadır artık. Doğaya, bilim ve teknolojiye egemen olmasına karşın özünü, benliğini ve kişiliğini her geçen gün biraz daha yitirir. Kaygılı, korkulu, güvensiz ve anlamsız bir ortamda tükenmez bir hiçlik duygusuyla karşı karşıya kalan mutsuz ve umutsuz insanların sayısı artar” (Türkyılmaz, 2015: 19).

Bu değerlendirmeler ekseninde öz benliğinden kopan ve yabancılaşmaya sürüklenen roman başkışısının gitgide kayboluşu ve girdiği bunalım, aslında tüm insanlığın karşı karşıya kaldığı acınası durumu gözler önüne serer:

“Modern çağın insanı! Gerçi çok şey kazandın ama her şeyi yitirme tehlikesi içindesin. Bütün evreni ele geçirmenin sevinci içindesin ama kendi kendini yitirmek üzeresin. Gerçi dev tekniğin içinde kendine verimli bir güçlenme aracı elde ettin, ama kendini güçlendirme aracında kaygılı bir korkuya düştün. Gerçi atom sırlarını çözdün, ama kendi kendine yabancı oldun. Modern çağın insanı, senin çok şeyini aldılar, ama bir tanesinin alınmasına izin verme: o da kendi varoluşun. Yaşamını yeniden kendi eline al, kolektif yaşamının yürüyen şeridi üzerine bir paket gibi bırakılmaya razı olma. Kendi yaşamına kendin biçim ver” (Akarsu, 1994: 190).

Yazar, anlamsız ve tekdüze bir dünyanın içinde var olmaya çalışan insanın, yaşamına arzu ettiği biçimi veremeyişini ve varoluşun özünü oluşturan ölümü şöyle serimler:

“Dünya gözlerimizin önünde tektipleşiyor; iletişim araçları ilerliyor; konutların içi yeni donanımlarla zenginleşiyor. İnsan ilişkileri gitgide olanaksız hale gelmekte, bu da bir hayatı oluşturan öykülerin sayısını o oranda azaltıyor. Ve yavaş yavaş bütün ihtişamıyla ölümün yüzü beliriyor. Üçüncü binyıl iyi geliyor” (Houellebecq, 2013: 22).

Başkişi, romanda Champs-Élysées’de meydana gelen bombalı saldırı, Nathalie’nin trafik kazasında öldüğünü öğrenen Patrick Leroy’un ve Gérard Leverrier’in ölümünü duyan Véronique’in vurdumduymaz tavırları, Paris’te sözde barışçı gösterilerde öğrenci ve polislerin yaralanması gibi pek çok kötülükle karşılaşır. Ciddi bir hastalıkla karşı karşıya kaldığında bile hiç kimseden beklediği yardımı göremez:

“O genç çifti hatırlıyorum, bir kırmızı ışıktaki arabalarına asılmayı başarmıştım; herhalde bardan çıkıyorlardı, en azından öyle bir havadaydılar. Hastanenin yolunu soruyorum; kız biraz sinirlenerek bana kısaca tarif ediyor. Sessizlik ânı. Güçlükle konuşabiliyorum, güçlükle ayakta duruyorum, oraya yalnız başıma gidebilecek durumda olmadığım belli. Onlara bakıyorum, onlardan sessizce yardım dileniyorum, bir yandan da kendi kendime, yapmak üzere oldukları şeyin tam olarak farkında olup olmadıklarını soruyorum. Ve birden yeşil ışık; adam gaza basıyor. Acaba daha sonra bu davranışlarını haklı gösterecek bir konuşma geçmiş midir aralarında? Bu bile kesin değil (...) Sonunda umulmadık bir taksi görüyorum. Hastaneye gideceğimi söylemek için rahat bir ifade takınmaya çalışıyorum, ama bu pek sökmüyor, şoför az daha reddediyordu. Gene de zavallı adamcağız hareket etmeden hemen önce bana “koltuklarını kirletmeyeceğimi umut ettiğini” söyleme fırsatını bulacak” (Houellebecq, 2013: 75-76).

Başkişi için böylesine bir dünyada ne nur silahları kuşanılmıştır ne de gündüz vardır, dünya büsbütün kapkaranlıktır⁴. Onun gözünde insanlar, iyi ahlak buyuran dinlerin tersinlemesinden başka bir şey yapmaz. Başkişinin arkadaş olarak sözünü ettiği tek kişi Jean-Pierre Buvet, Tanrı’ya ve öğretilerine sığınarak kendi çapında yaşamını sürdüren bir rahiptir. Üstelik anlatının başında başkişi ile buluştuklarında, kötü durumda olan arkadaşına da Tanrı’ya sığınmasını öğütler:

“Tek gerçek huzur ve mutluluk kaynağının Tanrı’da olduğunu hatırlatıyordu (...) O bana yeniden Tanrı’ya kavuşmamı ya da bir psikanalize başlamamı öğütüyor; yaklaşımla irkiliyorum (...) “Tanrısal doğanı kabul etmelisin!” diye bağırıyor“ (Houellebecq, 2013: 36).

4 “Gece ilerledi ve gündüz yaklaştı. Şimdi karanlığın işlerini üzerimizden atalım ve nur silahlarını kuşanalım” (Houellebecq, 2013: 11).

Anlatının sonlarına doğru Patricia'nın, Buvet'nin duygularıyla oynaması ve hastanede gereksiz ötanaziye başvurulmasına Başpiskoposluğun sessiz kalması, rahip Buvet'nin tüm inançlarını altüst eder:

“Yarın, ayinde konuşmam lazım. Yapamayacağım. Bunu yapabileceğimi sanmıyorum. Artık varlığı hissetmiyorum” (Houellebecq, 2013: 135-137).

İnsanların doyumsuzluk içindeki bencil devinimleri üzerine başkişinin düşünceleri, eşitsiz yazgı bağlamında incelenebilir. Bu doğrultuda başkişinin içinde bulunduğu yeni dünya düzenine ve yaşayanlara olan bakışı, gördüğü ortak paydaların neler olduğu ve başkişinin uyumsuzluk iklimine ne gibi katkılar sağlayacağı kavranılmış olacaktır. Başkişinin gözünde son derece sıradan ve zavallı iş arkadaşı Bernard'ı ele aldığımızda ise devinimsiz, kendini maddiyata bağlamış ve yalnız bir adamla karşı karşıya kalırız.

“Onun gibi birinin çocukları olmalıydı; çocukları olsaydı, sonunda o küçük Bernardlar kaynaşmasından bir şeyler çıkartabileceği umut edilebilirdi. Ama hayır, adam evli bile değil. İşe yaramaz biri. Aslında bu iyi Bernard'ın, bu sevgili Bernard'ın acınacak bir hali yok. Hatta onun mutlu olduğunu bile düşünüyorum, elbette kendisine tanınan hak ölçüsünde; Bernard'ın kendi ölçüsünde” (Houellebecq, 2013: 24).

Başkişiye göre Bernard, tutunduğu maddiyatın verebildiği ve kendisine sunulan yazgısı oranında mutludur. İnsanlardan uzak olan Bernard'ın bu dünya düzenindeki maddelere olan bağlılığı dikkat çeker. Çirkin, sinirli, sürekli şikâyet eden, yalnız ve mutsuz bir kadın olan başkişinin iş arkadaşı Catherine Lechardoy'yu da bu bağlamda değerlendirmek gerekirse; başkişiye göre insanların vurdumduymazlığından, sorumsuzluklarından ve insan ilişkilerinin kopukluğundan yakınan, yaşamda bir yerlere gelebilmek için kendini paralayan ve yazgısına boyun eğmiş bir kişi olduğunu söyleyebiliriz. İşe birlikte başladığı çalışma arkadaşı Jean-Yves Fréhaut ise insanlar ve bilişim araçları arasında her koşulda gerçekleşen bilgi aktarımına tutkun, bu aktarımların bolluğuna göre de insanlar üzerinde özgürlük bölümlendirmesi yapan, insan ilişkilerinin yalnızca bir bilgi alışverişine indirgenmiş olduğunu düşünen birisi olarak karşımıza çıkar. Başkişi, içinde bulunduğu durumda onu mutlu görür:

“Bir anlamda mutluydu. Haklı olarak kendini teleiletişim devriminin başrol oyuncusu gibi hissediyordu. Gerçekten de, bilişimin gücünün her yükselişini, bilgi ağının küreselleşmesine doğru atılan her adımı, kendi kişisel zaferyiymiş gibi duyuyordu” (Houellebecq, 2013: 45).

Romanın önemli karakterlerinden Raphaël Tisserand, başkişi ile birlikte iş yolculukları yapan, aşırı çirkin, incelikten, değişiklikten, gülmeceден ve çekicilikten yoksun olmasına karşın sürekli kadınların ardından koşan saf bir

kimsedir. Başkişinin aynaya baktığında gördüğü, üvey ikizidir, bu da acıklı insanın ta kendisidir:

“Bazen bu dayanılmaz kırığın, kesin olarak erişilmeze doğru ışıltılı, gergin ve sürekli bir isteğe dönüşmesi için onların karşısına, onlar kadar saf, onlar kadar saydam olması koşuluyla başka birini yerleştirmek yeter. Böylece, bir ayna günden güne hep aynı umut kırıcı görüntüyü yansıtarken, birbirine paralel iki ayna, insan gözünü acıların ve dünyanın ötesinde sonsuz, sınırları olmayan, geometrik yalınlığı içinde sonsuz bir yörüngeye sürükleyen net ve yoğun bir ağ örüp oluşturur” (Houellebecq, 2013: 142).

Uğradığı başarısızlıklara ve yenilgilere karşın hiç yılmadan aynı biçimde yolunu izlemesi, üstelik bu uğurda yaşamını tamamlaması, Tisserand’ı başkişinin gözünde önemli kılar:

“Öldüğünü öğrendiğimde, en azından, dedim kendi kendime, sonuna kadar savaşmış olacak. Gençlik kulüpleri, kış sporlarında tatiller... hiç olmazsa pes etmemiş olacak, vazgeçmemiş olacak. Son âna kadar, üstelik arka arkaya başarısızlıklar yaşamış olmasına karşın, aşkı aramış olacak. Hemen hemen ıssız otoyol üzerinde, daracık siyah takımına ve dore kravatına bürünmüş, 205 GTT’sinin sacları arasında ezilmişken, ben onun yüreğinde hala savaş, savaş arzusu ve iradesini taşıdığını biliyorum” (Houellebecq, 2013: 118).

Romanda karşılaşılan tüm bu kişilerin ortak paydaları ele alındığında, her birinin farklı şeylere sığınarak yalnızlık ve yoksunluk içerisinde yaşamlarını sürdürdüklerini görürüz. İçinde yaşamaya yazgılı oldukları dayatılmış yaşamlarında, insanlığa ve sevgiye açtırlar. Sonuçsuz ve kalımsız yaşamlarında, Bernard paraya, Catherine çalışmalarına, Fréhaut bilişime, Tisserand kadınlara, Buvet de Tanrı’ya sığınmıştır. Kendilerini çevreledikleri dekorlarla yanılmalarda içerisinde yaşarlar. Kimileri aldatıcı bir mutluluk yaşarken, kimileri de acı içinde ve mutsuz bir biçimde yaşamlarını sürdürür.

Başkişinin Sèvres-Babylone Metro’sunda gördüğü bir duvar yazısı tüm bu kişilerin yaşadıkları ya da yaşamak zorunda kaldıkları sorunsalı etkin bir biçimde yansıtır:

“Tanrı adaletsizlik değil, eşitsizlik istedi,” diyor bu yazıda. Kendi kendime Tanrı’nın niyetlerini bu kadar iyi bilen bu kişinin kim olduğunu sordum” (Houellebecq, 2013: 34).

Yukarıdaki alıntı, Tanrı’nın eşitsizlik konusundaki adilliğini vurgulaması bağlamında son derece önemlidir. Başkişi de dahil olmak üzere tüm bu kişiler, eşit koşullarda var olamamaktadır. Görüldüğü üzere, dünya üzerinde hiç bir insan eşit değildir. Bu nedenle, kimi insan nitelikli ve erinçli yaşayabilirken kimi de niteliksiz ve erinçten yoksun bir durumda var olmaktadır. Bu bağlamda insanlar, kendilerine sunulan yaşamlara yazgılı ve son derece güçsüz varlıklardır. Başkişinin

yazdığı hayvan öykülerinin birinde söz ettiği Brigitte Bardot⁵ da içinde olmak üzere, Catherine ve Tisserand fiziksel olarak çirkin ve çekici olmayan insanlardır. Diğer insanlar, sözü edilen bu üç roman kişisine toplumsal ve ahlaki bağlamda hoş karşılanmayan davranışlarda bulunurlar. Bu olumsuz davranışlar, üç kişinin aşk yaşamlarında ulaşmak istedikleri hedefe ulaşmalarına engel olur ve böylece altüst olurlar. Bu durum, öteki bir hayvan öyküsü olan “Bir İnekle Dişi Bir Tayın Söyleşileri” için de geçerlidir. Bröton ineği, yetiştiricisinin çıkarlarına zorunlu olarak ve döngüsel bir biçimde hizmet ederken adeta tekdüze ve tatsız bir yaşam sürer. Yetiştiricisi tarafından sıcakkanlılıkla karşılanan dişi tay ise gönlünün arzu ettiği canlılığı ve coşkunluğu ile yaşar. *Kuşatılmış Yaşamlar*'da söz edildiği gibi kimi insan maddi açıdan sıkıntı çekerken kimi de rahatlık içerisinde yaşamını sürdürür. Bir başka deyişle, maddi yeterliliklere sahip insan, istediği gibi giyinir, istediklerine sahip olur ve istedikleriyle gösterişte bulunabilir. Kendini maddelerle etiketleyen insanın, bu maddelere bağımlı olan çevresindekileri, çoğu zaman etkisi altına almayı başardıkları görülür. Böylece kendisini olduğundan büyük ve üstün görmeye başlayabilir. Ezen-ezilen ilişkisi bağlamında Schnäbele'in, başkışı ve Tisserand'ı ezmeye çalışması örnek olarak verilebilir. Bir yanda tanrısal eşitsizlik, diğer yanda erkincilikten doğan bir eşitsizlik söz konusudur. Kimileri arzulananın, kimileri ise ötekileştirilen olur ve cinsel yaşamları da buna göre biçimlenir. Bu eşitsizlikler, insanlığın yazgısında ezen ve ezileni birbirinden net bir biçimde ayırır.

Kuşatılmış Yaşamlar'da doğanın insanlar tarafından özünden kopararak yıkıma uğraması, çoğu kez demir yığınlarına dönüştürülmesi, başkışının kafasını içten içe kurcalamaktadır. El değmemiş bir doğanın bağrında erinci bulan başkışı, insan elinin değdiği ve insanların yerleştiği yapay yaşam alanlarında bıkkınlık duyar ve derin bir huzursuzluk yaşar:

“İnsanların yaşadığı dikdörtgen binalar. Şiddetli bir kimlik izlenimi (...) Bir zincir ağı oluşturmak için rezillğe varacak kadar üst üste bindirilmiş şu metalik yapı bozuntuları. Ve kaçınılmaz biçimde tekrar tekrar insanın karşısına çıkan, iğrenç ve alacalı bulacalı ilanlar. “Duvarlarda neşeli ve değişken bir manzara.” Zırva” (Houellebecq, 2013: 14, 84).

Romanın başkışisi, maddeye tapma ve yaşamı doyumsuz olarak harcama isteğinin, insan ilişkilerinin olanaksızlaşmasına neden olduğunu şöyle ortaya koyar:

“İnsan ilişkilerinin gitgide olanaksızlaşması, elbette Jean-Yves Fréhaut'nun ateşli savunucusu olduğu özgürlük derecelerindeki bu yükseliş yüzündendir” (Houellebecq, 2013: 46).

5 “Bir Porsuk Köpeği ile Bir Kanişin Söyleşileri” (Houellebecq, 2013: 88-91). Başkışinin lise yıllarından bir sınıf arkadaşıdır.

Ona göre geçmişin insani değerlerinin, yavaş yavaş önemini yitirerek günümüze kadar zolaşması söz konusudur:

“İnsan ilişkilerindeki bu adım adım siliniş, romana birtakım sorunlar getirmiyor değil. Sahiden de yıllarca süren, etkilerini kimi zaman kuşaklar boyu hissettiren o ateşli ihtiraslar bugün nasıl anlatılacaktı?” (Houellebecq, 2013: 46).

Sevmediği bu yeni dünya düzenindeki verilerin toplamına ve topluma sunulan modern ama yapay olan kostümlere karşı büyük bir tiksinti içerisinde:

“Bu dünyayı sevmiyorum. Kesinlikle sevmiyorum. İçinde yaşadığım toplum beni iğrendiriyor; reklamcılık midemi bulandırıyor; bilgisayar dünyası beni kusturuyor. Bilişimci olarak bütün yaptığım, referansları, veri akışını, rasyonel karar ölçütlerini çoğaltmaktan ibaret. Bunun hiçbir anlamı yok. Hatta açık konuşmak gerekirse, bu olumsuz bir şey; nöronlar için gereksiz bir kalabalık. Bu dünyanın, daha fazla bilgi dışında her şeye ihtiyacı var” (Houellebecq, 2013: 83).

Saltık İnsan Yazgısı

Roman başkişisi, “bana böyle bir hayat verilmedi” (Houellebecq, 2013: 20) sözleriyle kendisine dayatılan döngüsel yaşamın kurbanı olduğunu ortaya koyar. İnsanlara aykırı bir yaşam süren başkişi, fiziksel anlamda dünyada varlığını sürdürse de aslında varlığı son derece siliktir. İçinde bulunduğu dünyaya karşı kayıtsız olduğu anlaşılan başkişinin bilincinin, onu düşünsel bir yaşamı sürdürmeye yönelttiği görülür. Bu dünyayı anlamlandırmaya çalışmak yerine anlamsız dünyada var olmaya çalışması, Camus’nün Sisifos Söyleni’nde şöyle açıklanır:

“İnsanın kendi kendisi için sürekli biçimde varoluşu, hazır oluşudur. Özlem değildir, umutsuzdur. Yalnızca ezici bir yazgının kesinliğidir, bu başkaldırı kendisine eşlik etmesi beklenen boyun eğişten de uzaktır” (Camus, 2014: 68).

Roman başkişisi, etrafındaki insanlar ile pek iletişim kurmasa da sürekli onlar hakkında gözlemlerde bulunur. Çevresinde olup bitenleri bir kefeye, kendi düşüncelerini de bir başka kefeye koyarak adeta bir denge arayışına girer. Başkişi, insanların görünüşte birbirinden başkılıkları varmış gibi gözükse de gerçekte aynı acıklı yazgıyı paylaştıklarını derinden sezinler:

“Elbette deneyimlerim, âdetleri, fikirleri, zevkleri, hayata bakış biçimleri birbirinin tıpkısı değilse de tamamen benzeri olan insanlarla görüşme yapmaya gönderildiğimi çok çabuk öğretti” (Houellebecq, 2013: 26).

Bu durumda karşılaştığı her bir yüz, insan varlığının ve özgürlüğünün sınırlarını çizmeye yardım edecektir, sözün doğrusu, insanın yaşamdaki konumunu

gösterecektir. Çevresindeki insan yüzlerinin toplamından sürekli olarak anlamsız bir devinim içerisinde olduklarını duyumsar. İnsanların başkalaşma isteği konusundaki direnişlerini de son derece yararsız bulur:

“Hiç bir grup bana tam olarak ötekinden pek farklı gelmiyor. Gerçekten de birbirlerine beniyorlar, acayip birbirlerine beniyorlar, ama birbirlerinin tıpatıp aynısı oldukları söylenemez. Sanki hafifçe birbirinden farklı giysiler, yürüyüş biçimleri, bir araya toplanma yöntemleri benimseyerek her çeşit bireyselleşmeye mutlaka eşlik eden uyumsuzluğu elle tutulur hale getirme yolunu seçmiş gibiler” (Houellebecq, 2013: 71).

Aldanmış insanların uyurgezerliği karşısında duyduğu şaşkınlığı gizleyemez. Zira aldanmış insan, yaşamla uzlaşmış olandır. Görüşünü kapatan umut perdelerinden asla kurtulamayıdır:

“Sonra bütün bu insanların, kendilerinden ve evrenden hoşnut olduklarını gözlemliyorum; bu, şaşırtıcı, hatta biraz ürkütücü. Kâh alaycı bir gülüş kâh salak bir ifade takınarak uslu uslu geziniyorlar (...) ama hemen hepsi, ağırlıklı olarak tüketime ayrılmış hoş bir öğleden sonra geçirdiklerinden ve tam da bu nedenle varlıklarını güçlendirmeye katkıda bulduklarından kesinlikle eminler” (Houellebecq, 2013: 71-72).

Başkışı, tüm bu insanlardan kendisini şu şekilde ayırır: “Ve son olarak, kendimi onlardan farklı hissettiğimi gözlemliyorum, ama bu farkın doğasını ortaya koyamıyorum” (Houellebecq, 2013: 72). Kendisini ayırdığı nokta; uyanıklığı olmalıdır. Kendisine karşı açık yüreklidir, gerçeklerden kaçmayacak kadar cesaretlidir. Artık dekorlara sığınmayı bırakır. Sınırlarını bilerek us ışığında yaşamını sürdürmeyi yeğler. İnsanların maddeye ve tüketime sığınarak başarısızlığa yazgılı acıklı yazgılarından sıyrılmaya girişimleri ona son derece anlamsız gözükür.

Başkışı, yaşantı öyküleri boyunca kalımsızlığının ve kendisini bekleyen ölüm gerçeğinin bilincindedir. Karşısında bocaladığı ölümü, usundan hiç çıkarmamacasına düşünür durur. Böylelikle insan yazgısının sınırlılığını ve saltıklığını da ortaya koymuş olur. Görüldüğü üzere insanı pusuda bekleyen kaçınılmaz bir son vardır. Nouvelles Galeries’de tanık olduğu bir ölümün ardından insan yaşamının ne kadar kolay bir biçimde sonlanabildiğini düşünmeye başlar:

“Her neyse, bundan çıkardığım sonuç, insanın bazı hallerde yaşamdan ölümüne kolayca geçebileceği – ya da geçemeyeceği” (Houellebecq, 2013: 69).

Yaşam-ölüm diyalektiğinde usa gelebilecek her şeyin ölümle birlikte yok olacağını bilen insan, artık ne varlıklısıdır, ne özgürdür ne de insandır⁶. Bununla

6 “Bu çocuklar benim, bu zenginlikler benim.” Akılsız işte böyle konuşur ve huzursuzdur.

birlikte her şeyi anlamsız kılan ölümün, yaşam tarafından çabuk unutulduğunu ve hiçe sayıldığını fark eder:

“Süper şeker bir kızdı Nathalie... Üstelik tam bir afet. Yok oldu, kayıp (...) Adama kalp masajı yapılması gerektiğini düşünüyordu, bu onu belki de kur-tarabilirmiş. Ben bilmem, bu işten anlamam, ama eğer böyleyse kadın neden yapmamış bunu? Böyle davranışları bir türlü anlamıyorum (...) Ben onun suçluluk duygusu vicdan azabı gibi bir şeylere kapılacağını düşünmüştüm; hiç de öyle olmadı: Ertesi gün çoktan unutmuştu bile (...) Bu ölümün ne kadar acı olduğu ve sisli havalarda araba kullanmanın zorlukları üzerine bir iki çift laf edildi, yeniden çalışmaya başlandı ve her şey bu kadarla kaldı” (Houellebecq, 2013: 33, 68-69, 101, 118).

Her ne kadar korkmadığını ifade etse de başkışının aslında bu yok oluş karşısında korkuya kapıldığı söylenebilir:

“Hikâye anlatmamak için evet diyorum ama aslında pek de korkmamıştım, sadece birkaç dakika sonra geberip gideceğim izlenimine kapılmıştım; bu farklı bir şey (...) Kuşku içinde, kendini hareket eden bir organ yığını gibi hayal etmek. Üstelik bu organlara ihtiyacınız var, onlara korkunç ihtiyacınız var” (Houellebecq, 2013: 76, 79).

Başkışı, otuz yaşında olduğunu belirterek zamanın içindeki yerini ortaya koyar. Yarını uman, coşkun, genç ve diri insan bedeninin yargısı⁷, edinilen nice deneyimler ve bilinciyle tanışınca yaşamını indirgeyip alçaltır ve ölümün yaklaştığını sezinler:

“Sadece otuz yaşında olmak beni şaşırtıyor; kendimi çok daha yaşlı hisse-diyorum (...) Kasvetli hafta. Kasım sonundaydık, insanın genelde kendine hüznü yakıştırdığı dönem. Daha dişe dokunur olayların yokluğu yüzünden, iklim değişikliklerinin hayatımda belli bir yer edinmesi bana normal geli-yordu; zaten, söylenenlere bakılırsa, ihtiyarlar bundan başka konu bulamaz-larmış (...) bir demiryolu barında rastladığım ellilik bir kadın bana şöyle demişti: “Göreceksiniz, yaşlandıkça her şey çok basitleşiyor.” Ne kadar da haklıymış! (Houellebecq, 2013: 130, 51, 95).

Burada gençliğin, yaşamı ve toyluğu, yaşlılığın ise ölümü ve bilgeliği simgelediği ele alınır, eskiden gençliği zaman taşıırken, zamanı artık yaşlılık taşımaya başlamıştır. Her şeyi altüst eden, işte bu başlangıç ve son kutupları arasındaki yolculuktur. Tüm öteki karşıt kutuplar, bu ana karşıt kutuplar içinde

Gerçekten de insan kendine ait değildir. Nerede kaldı çocuklar? Nerede kaldı zenginlikler?” (Houellebecq, 2013: 78).

7 “Bedenin yargısı, aklın yargısından hiç de aşağı değildir, beden de yok oluş karşısında geriler” (Camus, 2014: 25).

gelişimini sürdürür. Bu yolculuğu bilincinden ve usundan şaşmayarak, kabulleniş başkaldırısıyla tamamlamaya çalışmak ve yaşamak Camus'nün ifadesiyle işte uyumsuz budur:

Aynı biçimde ve donuk bir yaşamın bütün günlerinde, zaman alıp götürür bizi. Ama, bir gün gelir, bu kez de bizim zamanı taşımamız gerekir. Geleceğe dayanarak yaşarız: “yarın”, “ileride”, “iyi bir işim olunca”, “yaşlandıkça anlarsın”. Bu tutarsızlıklara hayran kalmamak elde değil, çünkü ne de olsa ölmek var işin içinde. Gene bir gün gelir, insan otuz yaşında olduğunu görür ya da söyler. Gençliğini belirtir böylece. Ama, aynı anda, zamana göre yerini de belirtir. Zamanın içinde yerini alır. Geçmesi gerektiğini söylediği bir eğrinin belirli bir anındadır. Zamanın malıdır, içinin ürpertiyle dolması üzerine, en kötü düşmanı olarak görür onu. Yarını istiyordu hep, tüm benliğinin bundan kaçınması gerekirken, yarının gelmesini diliyordu. Etin bu başkaldırışı, uyumsuz budur işte (Camus, 2014: 31-32).

Sonuç

Ailesinden göremediği sevgiyi Véronique'te arayan ancak bulamayan başkışı, toplumun kurallarına göre yaşamayı denese de arzu ettiği arkadaşlıkları bir türlü kuramaz. Maddeleşmenin, insanlığı yok etmeye başladığı bir dünyanın içinde yürür. Dünyaya insani damgalar vurarak kendilerini kandıran, bencil ve mekanik devinimler sergileyen, kendilerini aşan tüm gerçekler karşısında güçsüzlüğünün, yararsızlığının ve kalımsızlığının bilincinde olmayan insanı anlamsız bulur. Bilinmezliklerin gerçeğinde ezilerek kendisini bekleyen ölüm karşısında yıkık bir duruma düşer. Ne besleyecek umudu ne de sınırsız bir özgürlüğü vardır. Zira yarını yoktur, olsa da kaçınılmaz olan ölümü getirecektir. Varlığının yararsızlığı karşısında anlamsız bir bekleyiş içerisinde adeta tükenip gider. Yine de yaşam ile ölüm, anlam ile anlamsızlık, umut ile umutsuzluk, aydınlık ile karanlık, varlık ile hiçlik üzerine olan düşünsel savaşımını sürdürmeye çalışır. Yaşamın içinde zaman zaman kalıcı olarak yer edinebilmeyi arzu etmiş olsa da bu isteğinin her daim boşa çıkacağını bilir. Tekdüze yaşamındaki can sıkıntılıkları artık dayanılmaz olup acı verici bir hal alır. İnsanın er ya da geç başına gelen kaçınılmaz ölümü hiç de adil bulmaz ve kötü düzenden doğan bir haksızlık olarak nitelendirir.

Sonuçlandırırken Michel Houellebecq, bu dünyanın doğasında herkes için -uyumsuz insan için bile- bir umut ışığının yanabileceğini ileri sürer. İnsanın yaşamını sonlandırmasının görüldüğü kadar kolay olmadığı gerçeğini de okura etkin bir biçimde aktarır. Yaşam denilen bu oyunda, varoluştaki derin anlamsızlığın yarattığı acınası insanlık durumunu gün yüzüne çıkarır. Yaşamın doğasındaki karşıt kutuplar, çivisi çıkan yeni dünya düzeni, sonu ölüme varan saltık insan yazgısı ve bitmek bilmeyen özlemler tüm insanlığı büsbütün altüst eder. *Kuşatılmış*

Yaşamlar'da karşımıza çıkan başkişi, sürekli olarak açık yürekliliğini, us ışığındaki bilinçliliğini, çizdiği değişmez sınırlarıyla sürdürmeyi başarır ve acıklı yazgısının bu altüstlüğüne yaşar. İçinde barındırdığı bu bilgelik ve bu ısrarlı sürdürüş, ona uyumsuzluk iklimini derinden yaşatır. Tüm bu gelişmeler ışığında, artık insan yazgisına başkaldıran uyumsuz bir başkişi karşımıza çıkar. İnançlarından ve umutlarından sıyrılarak, bilincine ulaştığı değişmez gerçeği tam olarak benimser. Romanın sonunda başkişi, toyluk zamanlarında inandığı o kuramsal cennetine asla kavuşamayacak ve içinde yaşamaya yazgılı olduğu bu ezici dünyada bir tutsak olarak kalmaya devam edecektir.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1994). *Çağdaş Felsefe Kant'tan Günümüze Felsefe Akımları*. İstanbul: İnkılap.
- Camus, A. (2014). *Sisifos Söyleni* (26. Baskı), Tahsin Yücel (Çev.). İstanbul: Can. (Özgün eser 1942 tarihlidir).
- Er, A. (2015, Temmuz). Kuşatılmış Yaşamlar'da (Extension du Domaine de la Lutte) "İnsanın Yeni Versiyonu". *Roman Kabramanları*. 23, 18-24.
- Houellebecq, M. (2013). *Kuşatılmış Yaşamlar* (2. Baskı), Aysel Bora (Çev.). İstanbul: Can. (Özgün eser 1994 tarihlidir).
- Türkyılmaz, Ü. (2015). *Marguerite Duras'da Varoluşçu İzlekler*. Ankara: Gazi.
- Web: <http://larousse.fr/dictionnaires/francais/absurde/308?q=absurde> 12 Aralık 2017'de alınmıştır.